

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 10 (98) жовтень 2021 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Бондар О.Б. – канд. с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – д-р. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.Л. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос.
в галузі культурології

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Хімічні науки

Козьма А.А. – канд. хім. наук

Військові науки

Можаровський В.М. – д-р військ. наук

Міжнародна наукова рада

Adam Wrobel – Doktor, Associate Professor (Poland)
Arkadiusz Adamczyk – Professor, Dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial management (Iran)
Michal Sojka – Doctor in Engineer (Poland)
Stanislaw Kunikowski – Associate Professor, Dr hab. (Poland)
Wioletta Wojciechowska – Doctor of Medical Sciences (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глушченко Оlesia Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
НБУ ім. В.І. Вернадського, Google Scholar, CrossRef, Index Copernicus.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 18987-7777Р,
видане Державною реєстраційною службою України 05.06.2012 року.

Обкладинка журналу приурочена до 85-річчя з дня народження Івана Федоровича Драча – українського поета, перекладача, кіносценариста, драматурга, державного і громадського діяча, першого голови Народного Руху України та Героя України. Івана Драча вважають поетом-новатором. Його творчість сповнена прихованої багатозначності, найхарактернішою ознакою якої є поєднання фантастичного і реального. «Поезія Івана Драча у 60-ті роки стала таким свіжим вітром, який пробудив інтерес у багатьох не тільки до української поезії й української літератури, а ширше – взагалі до всього українського», – так про свого колегу говорив поет Іван Антонович Малкович, назвавши його Гоголем у поезії.

ЗМІСТ**ТЕХНІЧНІ НАУКИ**

- Асламов Д.Н., Исмаилов М.А.**
Молекулярное взаимное прикосновение
поверхностей с высшим классом чистоты.....1

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

- Ваугарова Gulshan**
Analysis of scientific approaches to defining
the essence of an entrepreneurial university.....5
- Дургун Х.М.**
Управління конкурентоспроможністю
земельних ресурсів в умовах ринку землі.....10
- Ковальчук О.С.**
Використання технологій
нелінійного управлінського впливу
у мотиваційному менеджменті.....14

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

- Гулько А.В., Задорожний В.П.**
Зовнішні ризики та затрати України
щодо можливого відновлення
її ядерного потенціалу.....18

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

- Данієвська О.В., Мараєва В.В.**
Інтеграція жінок до Збройних сил:
досвід Республіки Польща.....22

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

- Топорков Д.А.**
Стильові особливості декорації
архітектури Львова другої половини
XIX – початку XX століття в контексті
мистецьких тенденцій Австро-Угорщини.....26

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Віштаченко В.А.**
Творчі композиції художника
Олександра Грена як знакова складова
українського авангарду.....31
- Сохан І.О., Рихальська О.В.,
Замлинний О.В., Мосійчук Ю.О.**
Контактна імпровізація за Стівом Пекстоном:
принцип вільного руху як зв'язок
між танцівниками.....35
- Школьна О.В., Теслюк С.А.**
Бідермайер в інтер'єрі та меблях
першої половини XIX століття.....39

- Школьна О.В., Теслюк С.А.**
Інтерактивні можливості дистанційної освіти
з живопису та рисунку в Україні.....42

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Котляр І.С.**
Особливості прояву порушень
міжособистісних стосунків у жінок
із ознаками гендерної дисфорії.....45

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

- Виспінська Н.М.**
Формування критичного мислення
в дітей із РАС на уроках іноземної мови
в початковій школі.....49
- Деркач Ю.Я., Яблонська Р.Р.**
Пісня як ефективний засіб формування
лексичних навиків на уроках
англійської мови в початкових класах.....54
- Нос А.С., Кашуба Н.Р.**
Особливості системи вищої освіти Канади.....57
- Siechka Svitlana**
The usage of the concept of "debate"
in scientific literature and other disciplines.....60
- Снігур В.І., Братусь І.В., Гулька А.М.**
Презентація творів студентів
спеціальності "Образотворче мистецтво"
за допомогою сучасного програмного
забезпечення (на прикладі віртуальної
арт-галереї ArteDeum Digital Gallery).....64
- Сухопара І.Г., Мандибуря І.О.**
Формування вмінь молодших школярів
співпрацювати з іншими на уроках
«Я досліджую світ».....68
- Сухопара І.Г., Тимошук М.А.**
Особливості застосування технології
едьютейнмент на уроках «Я досліджую світ»...73
- Хомик А.Ю.**
Дидактичні передумови формування
стратегічної компетентності в усному
англомовному професійно орієнтованому
спілкуванні майбутніх IT-фахівців.....78

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Коломийська І.А., Поліщук І.М.**
Особливості перекладу Наталкою Сняданко
роману Шарлотте Кернер «Світлокопія».....83
- Скакун А.В.**
Особливості перекладу англійських термінів
українською мовою (на основі статті
«Cognitive approaches» Фабіо Альвеса
та Ампаро Уртадо Альбіра).....88

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-13>

УДК 373.3.016:81'243:376-056.36

Виспінська Н.М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ДІТЕЙ ІЗ РАС НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. Відповідно до нормативних документів, сучасна школа повинна готувати особистість, здатну критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб. Критичне мислення – важливий чинник, що має прямий вплив на вивчення іноземної мови. Мета статті полягає в розкритті особливостей розвитку критичного мислення на уроках іноземної мови у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектра в інклюзивних класах початкової школи, оскільки щороку їх кількість в Україні зростає. Нами використано такі методи дослідження, як теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, для визначення теоретичних основ означеної проблеми. Проаналізовано особливості мислення дітей з аутизмом; розкрито суть поняття «критичне мислення», особливості його розвитку на уроках іноземної мови; наведено приклади вправ, що сприяють розвитку критичного мислення та формуванню комунікативних умінь на уроках англійської мови.

Ключові слова: критичне мислення, іноземна мова, аутизм, нова українська школа, особливі освітні потреби.

Vyspynska Nataliia

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

FORMATION OF CRITICAL THINKING IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS IN PRIMARY SCHOOL FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Summary. Currently, Ukraine faces the problem of training foreign language teachers capable of working in an inclusive learning environment due to the growing number of students with special educational needs in general secondary educational institutions. Among them, cases of autism spectrum disorders prevail. According to the Concept of the New Ukrainian School, primary education involves the development in all students, without exception, of critical thinking skills. Particularly, in foreign language lessons, it is necessary to develop students' ability to think critically using lexical, grammatical skills to conduct foreign language communication, consolidation of the previously studied material, expanding vocabulary. Therefore, modern foreign language teachers are in constant search of enhancing tools. Some of them are discussed in the current study. Students with well-developed critical thinking skills are capable of finding the most relevant information, it is easier for them to learn a foreign language because they ask questions, look for answers, cope well with problem situations, think logically, make reliable and truthful conclusions about different views and in different conditions. The aim of the article is to reveal the features of the development of critical thinking skills in a foreign language lesson in inclusive primary school classes for children with autism, as their number in Ukraine is growing every year. The research is based on the methods of theoretical analysis and generalization of scientific data to identify the theoretical foundations of the problem. The characteristic features of the autistic mind have been analysed; the essence of the concept of "critical thinking skills" has been revealed, as well as the peculiarities of their development in a foreign language classroom; examples of exercises that promote the development of critical thinking skills and the formation of communication skills in English lessons have been given.

Keywords: critical thinking, foreign language, autism, new Ukrainian school, special educational needs.

Постановка проблеми. Нині у школах навчається покоління альфа, тобто учні, які істотно відрізняються від попередніх поколінь, проводять багато часу в інтернеті. Гаджети для них – не лише розвага, а й можливість досягнення мети. Ще в початковій школі вони створюють власні канали, розробляють мобільні додатки, спілкуються з однолітками в різних країнах [15]. Враховуючи такі суспільні виклики, а також швидкість змін, постійне ускладнення професійних задач, можна припустити, що у найближчі 15-20 років і в Україні, і в світі виникне потреба в цілком нових спеціалістах, які не лише розбиратимуться у своїй галузі, а й матимуть крос-галузеву спеціалізацію [1]. Тож сучасні учні початкової школи мають уміти враховувати змінні

обставини, швидко вчитися та реалізувати свій потенціал [6].

Відповідно до Концепції Нової Української Школи (далі – НУШ), критичне мислення – необхідна навичка XXI століття. Школа повинна готувати особистість, здатну розв'язувати життєві та професійні проблеми, діяти й приймати рішення [6]. Типова освітня програма з ІМ для учнів початкових класів передбачає формування вмінь критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб, а також розвиток в учнів мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей, готовності брати участь в іншомовному спілкуванні; вироблення потреби подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови (далі – ІМ), здатності пере-

носити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності [2].

Отже, можемо стверджувати, що проблема формування критичного мислення на уроках ІМ в початкових класах НУШ сьогодні – особливо актуальна. У зв'язку із зростанням кількості учнів з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти, серед яких чільне місце посідають розлади атистичного спектра (далі – РАС), постає необхідність розробки ефективної методики формування критичного мислення на уроках ІМ в інклюзивному навчальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості розвитку критичного мислення на уроках ІМ досліджували Каримова Зайнаб Абдуамитовна (Karimova Zaynab Abduamitovna), Е. Гонсалес Альборс (A. González Albors), Р. Н. Інда (R. N. Indah), Л. Бонстіл (L. Bonesteel), Дж. Моар (J. Moir) тощо. А. Хілаті (A. Hilyati), Ф. Голшан (F. Golshan), Н. Педмедіві (N. Padmadewi), С. Аруначалам (S. Arunachalam) та інші приділяли значну увагу навчанню ІМ учнів з особливими освітніми потребами й РАС зокрема. Особливостям мислення осіб з РАС присвятили свої наукові розвідки Т. Грандін (T. Grandin), П. Вермеулен (P. Vermeulen), С. Пауел (S. Powell), Р. Айзенмайер (R. Eisenmajer).

Аналіз навчально-методичної літератури свідчить, що зазначені дослідження не розв'язують проблему розвитку критичного мислення на уроках ІМ у дітей молодшого шкільного віку з РАС в інклюзивному середовищі.

Мета статті – розкрити особливості розвитку критичного мислення на уроках ІМ у дітей молодшого шкільного віку з РАС.

Виклад основного матеріалу. Критичне мислення – важливий чинник, що має пряий вплив на вивчення ІМ. Навчання учнів мислити може допомогти їм спілкуватися новою мовою, формувати іншомовну компетентність у письмі та говорінні, сприяти креативності в процесі використання ІМ. Окрім того, встановлено, що навички критичного мислення полегшують вивчення ІМ [8, с. 16]. Адже академічний успіх залежить не від запам'ятовування лексик, граматичних правил, сталих фраз або речень, а від використання своїх інтелектуальних здібностей, щоб критично проаналізувати і оцінити вивчений матеріал, особливо коли виникають труднощі або презентують новий матеріал [12, с. 103]. Учні, в яких добре розвинені навички критичного мислення, здатні мислити критично і творчо для досягнення цілей навчального плану; приймати рішення та розв'язувати поставлені проблеми; використовувати свої навички мислення, вміння для розуміння іншомовної комунікації або її змісту [17, с. 112].

Критичне мислення – аналітичне, творче, рефлексивне, це здатність серед безлічі рішень вибирати найбільш оптимальне, аргументовано спростовувати помилкове, ставити під сумнів не ефективні рішення [4, с. 54]. Воно включає такі навички, як порівняння, класифікація, послідовність, встановлення причинно-наслідкового зв'язку, малювання, побудова асоціацій та аналогій, застосування дедуктивного й спонукального міркування, прогнозування, планування, висунення гіпотез і критичний аналіз [11, с. 11].

Розвиваючи навички критичного мислення на уроках ІМ, учитель: ставить відповідні запитання, мета яких – визначити, чого навчилися його учні, що зрозуміли і запам'ятали, а що ні; оцінює твердження та аргументи; помічає відсутність розуміння певного явища або інформації; стимулює зацікавлення та інтерес до вивчення ІМ; шукає нові шляхи розв'язання навчальних проблем; визначає критерії аналізу ідей; бере до уваги переконання, гіпотези, думки і підтверджує їх фактами; уважно слухає учнів і дає відгук; шукає докази для підтвердження гіпотез; здатний корегувати думки, коли виявляються нові факти; уважно вивчає проблеми; відкидає хибну або нерелевантну інформацію [16].

Педагогічні умови, за яких формування критичного мислення проходить найбільш успішно, такі: сформованість в учнів пізнавальної мотивації; наявність дослідницького середовища, в якому в повному обсязі проявляються логічні і змістові форми комунікативної діяльності, діалогу, відбувається інтелектуальна, діяльнісна й особистісна рефлексія в учнів; готовність вчителя до діалогової організації навчального процесу.

Найбільш ефективні для розвитку критичного мислення – методи проблемного та дослідницького навчання, які допомагають учням відкрити для себе нові знання на основі конструювання і вирішення реальних питань [5, с. 14].

Навчальний процес повинен вибудовуватися на засадах критичного мислення за допомогою: використання завдань, виконання яких потребує мислення вищого рівня; дослідження учнями певної теми, що виконується шляхом інтерактивної взаємодії між ними; вироблення власних суджень через застосування певних прийомів мислення; оперування доказами та формулювання умовиводів; умотивованості учнів до обговорення проблеми, а не намагання уникнути її розв'язання. Вони мають працювати всі разом, щоб досягти консенсусу [7].

Враховуючи зростаючу кількість випадків РАС у дітей (в Україні зафіксовано понад сім тисяч випадків), перед вчителями ІМ постає завдання розвивати критичне мислення в умовах інклюзивного навчального середовища. Для цього педагогам необхідно врахувати типи мислення аутистів, які в цьому допоможуть.

Більшості аутистів притаманне візуальне мислення – вони думають образами, а не словами словами. Кожна вербальну команду така особа сприймає в картинках, а перед тим як сформулювати власну вербальну відповідь, візуальні образи, які склалися у нього в голові, «перекладає» у слова. Слід зазначити, що лише коли самі зображення чітко асоціюються з певним ходом думок, слова зберігаються в довготривалій пам'яті [13].

Особи з РАС із вербальним логічним мисленням вивчають іноземні мови, складають списки, запам'ятовують факти та деталі, які часто пов'язані з історією, географією, спортом та історією [13]. Тому вчитель може використовувати це під час вивчення менш цікавих для них тем.

Музичне й математичне мислення в аутистів проявляється у віднаходженні закономірностей у дизайні, математиці, музиці, у повсякденному

житті. Ці діти часто мають також синдром Саванта, негативно ставляться до змін і схильні до побудови асоціацій [13].

Для аутистів також характерне мислення знизу вгору. Тобто спочатку вони звертають увагу на деталі, а вже потім домальовують цілу картину. На думку науковців, це приводить до продукування інноваційних думок та ідей, не обмежених стереотипами й стандартами [13].

Особи з РАС з аналітичним типом мисленням мислять логічно послідовним способом, що зумовлює швидке прийняття рішень, обробку нової інформації та спогадів. Так проявляється креативне та критичне мислення [13].

Розвивати критичне мислення у дітей з РАС на уроках ІМ можна, якщо: заохочувати їх розглядати конкретну проблему з двох різних точок зору; дозволяти їм зосереджуватися на питаннях і темах, які їх цікавлять або важливі для них, щоб вони могли глибше їх проаналізувати; розвивати навички письма, використовуючи графічні організатори, щоб знизити рівень стресу та зменшити витрату часу; залучати їх до глибоких дискусій і дебатів щодо актуальних поточних подій, текстів або проблем.

Якщо учневі з РАС дати можливість проаналізувати те, що він уже знає з вивченої теми, або прийняти рішення відповідно до наявного досвіду, то це створить додатковий стимул для формулювання його власних цілей та мотивів, що ефективно впливає на розвиток критичного мислення.

Наведемо приклади завдань, ефективних для розвитку критичного мислення на уроках ІМ у початкових класах НУШ в умовах інклюзивного навчання.

Ефективним засобом розвитку критичного мислення на уроках ІМ є використання кластерів. Це – графічний прийом систематизації матеріалу, що дозволяє учням упорядкувати хаотичні думки в логічній послідовності. Створення кластерів передбачає виділення смислових одиниць тексту і графічне їх оформлення в певному порядку у вигляді грона. Крім систематизації матеріалу, відбувається й встановлення причинно-наслідкових зв'язків між «гронами» [3].

Приклад 1. «Органайзер».

Тип вправи: умовно-комунікативна, репродуктивно-продуктивна, з частковим керуванням, з опорою на графічні зображення, групова, письмова, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Sivachenko, 2009)).

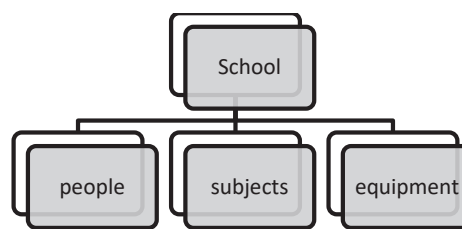
Вид вправи: автоматизація ключових лексичних одиниць.

Мета: налагодити контакт; розвивати мовленнєву активність, навички іншомовного письма, критичне мислення, пам'ять, увагу, свободу вираження власної думки; стимулювати мотивацію, інтерес, розуміння мовлення інших, бажання взаємодіяти та спілкуватися з іншими.

Обладнання: підручник «Англійська мова для 4-го класу» (Budna, 2021), Unit 2.

Хід: учитель записує основний кластер на дошці та три підкластери. Діти виходять до дошки та вписують слова до кожного кластера.

Завдання: Діти, вам потрібно дописати слова для кожної категорії вказаної на дошці.

Побудова асоціацій спонукає до роздумів, обміну думками з певної теми. Асоціації доцільно використовувати для розвитку навичок письма, читання і говоріння.

Приклад 1. «Мої асоціації».

Тип вправи: комунікативна, репродуктивно-продуктивна, з частковим керуванням, з опорою на графічні зображення, групова, письмова, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Sivachenko, 2009)).

Вид вправи: автоматизація ключових лексичних одиниць.

Мета: налагодити контакт; розвивати емоційне спілкування, мовленнєву активність, навички іншомовного письма, критичне мислення, пам'ять, увагу, свободу вираження власної думки; стимулювати мотивацію, інтерес, розуміння мовлення інших, бажання взаємодіяти та спілкуватися з іншими.

Обладнання: підручник «Англійська мова для 4-го класу» (Budna, 2021), Unit 2.

Хід: Учитель розбиває учнів на групи, пише ключове слово на дошці. Учні впродовж кількох хвилин записують слова, які, на їхню думку, стосуються ключового (кількість слів необмежена, учні їх добирають, поки не закінчиться встановлений час).

Завдання: Діти, які асоціації у вас викликає слово Christmas? Запишіть усі слова на листок, а потім поясніть свій вибір. Використовуйте іменники, прикметники та дієслова.

Рафт (Роль, Аудиторія, Форма, Тема) полягає в тому, що учень вибирає для себе роль і відповідно до неї пише твір. Учні необхідно вирішити, для кого призначений твір, який потрібно написати (для батьків, учнів, директора). Визначення ролі та цільової аудиторії зумовлює формат твору. А в кінці обирається тема. Ці всі дії також можуть відбуватися в зворотному порядку або одночасно. Вибір може бути індивідуальним, але на початковому етапі краще організувати роботу в парах, а потім винести запропоновані варіанти на обговорення всього класу [14].

Створення аудиторії та постановка мети актуальні не тільки для розвитку критичного мислення, але й формування іншомовної компетентності в письмі для осіб з РАС. Тож краще дозволяти аутистам виконувати письмові завдання на смартфонах/планшетах/ноутбуках, оскільки в такому випадку вони не будуть концентруватися на коректному й акуратному написанні букв і слів, потраплянні в рядочки, а зосередитися на змісті [9].

Приклад 1. «Лист».

Тип вправи: комунікативна, репродуктивно-продуктивна, з частковим керуванням, з опорою на графічні зображення, індивідуальна, письмова, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Sivachenko, 2009)).

Вид вправи: автоматизація ключових лексичних одиниць, граматичних структур, імітація зразків мовлення.

Мета: налагодити контакт; розвивати мовленнєву активність, навички іншомовного письма, критичне мислення, пам'ять, увагу, уяву, свободу вираження власної думки; стимулювати мотивацію, інтерес; формування екологічної компетентності.

Обладнання: підручник «Англійська мова для 4-го класу» (Budna, 2021), Unit 6.

Хід: Учні пишуть індивідуального листа від планети Земля до людей.

Завдання: Діти, уявіть собі, що ви – наша планета. Що б ви хотіли сказати людям? Напишіть про це.

Під час роботи з концептуальним колесом учням необхідно підібрати синоніми до слова, що знаходиться в ядрі понятійного «колеса», і вписати їх у сектори колеса.

Підбір синонімічного ряду та побудова до них асоціацій із використанням графічного супроводу виступає ефективним засобом збагачення словникового запасу в учнів з РАС [10, р. 33].

Інсерт (назва походить від англійського insert: **I** – interactive, **N** – notion, **S** – system, **E** – effective, **R** – reading, **T** – thinking). Перед тим як учні почнуть працювати з текстом, їм необхідно пригадати все відоме з цієї проблематики або теми. Можна записати вже наявні знання на дошці, використовуючи прийом «кластер». Чим більше ідей висловлять учні, тим більшим буде інтерес до теми, що вивчається. Мотивація може проявитися в найрізноманітніших формах: від пошуку відповіді на свої запитання до розширення знань по темі в цілому. Під час роботи з текстом, щоб усунути протиріччя і розширити знання з теми чи проблеми, учням доцільно робити від-

повідні помітки: knew this fact before (те, що читають учні, відповідає тому, що вони знають або думають, що знають); new information (інформація для них цілком нова); thought differently (те, що читають учні, суперечить тому, що вони вже знали або думали, що знали); don't understand/have questions (те, що читають учні для них незрозуміле, або ж вони хочуть отримати більш докладні відомості з цього питання). Можна розділити учнів на групи або пари, кожна з яких отримає різні тексти на одну й ту ж тематику. Після прочитання, група презентує свій текст, відповідаючи на подані вище питання [3].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, на підставі результатів, отриманих у ході нашого дослідження, робимо висновок про необхідність розвивати критичне мислення на уроках ІМ як в осіб з РАС, так і з нормотиповим розвитком. Адже учні, в яких добре розвинене критичне мислення, здатні віднаходити найбільш релевантну інформацію, їм легше вивчати ІМ, тому що вони ставлять питання, шукають на них відповіді, добре справляються з проблемними ситуаціями, міркують логічно, на основі наявних даних роблять достовірні та правдиві висновки щодо різних поглядів і в різних умовах. Критичне мислення – важлива навичка сучасного світу та складова успішної іншомовної комунікації, яку можна розвивати в проблематичних ситуаціях, що моделюються на уроках ІМ. Вчитель повинен адаптовувати навчальні матеріали до освітніх потреб учнів із врахуванням їх особливостей, використовувати парні та групові види роботи, продумувати й імітувати навчальні проблемні ситуації. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у формуванні мовних компетентностей на уроках ІМ у дітей молодшого шкільного віку з РАС в інклюзивному середовищі.

Список літератури:

1. Балацанова О. Професії майбутнього: які спеціалісти будуть затребувані післязавтра. 2019. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/02/19/235691/>
2. Іноземні мови. Навчальна програма для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів. 1-4 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/inomezna-movaroynasnyuvalna-znz-sznz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf> (дата звернення: 06.04.2021).
3. Круглова Ю. Ю. Применение метода критического мышления на уроках английского языка. 2012. URL: <http://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/library/primenenie-metoda-kriticheskogo-myshleniya-na-urokah-angliyskogo> (дата звернення: 08.07.2021).
4. Мирошниченко Н. И. Развитие критического мышления учащихся на уроках иностранного языка (немецкого). *Вестник Таганрогского института имени АП Чехова*. 2013. С. 52–56.
5. Мороченкова И. А. Проблемы и пути формирования критического мышления студентов университета. *Профілактика психічного насильства і маніпулювання свідомістю та розвиток критичного мислення в молодіжному середовищі*. Київ : Укр. центр політ. менеджменту, 2005. С. 12–16.
6. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / За заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
7. Технології розвитку критичного мислення на уроках історії. З досвіду роботи вчителів. Миколаїв : Наук.-метод. центр Упр. освіти Миколаївської міської ради, 2008. 47 с.
8. Alnofaie H. A. The implementation of critical thinking as EFL pedagogy: Challenges and opportunities (Doctoral dissertation, Newcastle University). 2013. 346 p.
9. Asaro-Saddler K., Knox H. M., Meredith H., Akhmedjanova D. Using Technology to Support Students with Autism Spectrum Disorders in the Writing Process: A Pilot Study. *Insights into Learning Disabilities*. 2015. № 12(2). P. 103–119.
10. Cravalho D. A., Jimenez Z., Shhub A., Solis, M. How grades 4 to 8 teachers can deliver intensive vocabulary and reading comprehension interventions to students with high-functioning autism spectrum disorder. *Beyond Behavior*. 2020. № 29(1). P. 31–41.
11. Ghaemi H., Taherian R. The role of critical thinking in EFL teachers' teaching success. *Modern Journal of Applied Linguistics*. 2011. № 3(1). P. 8–22.
12. Golpour F. Critical Thinking and EFL Learners' Performance on Different Writing Modes. *Journal of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*. 2014. № 18(1). P. 103–119.
13. Grandin T. The way I see it: A personal look at autism & Asperger's. Arlington : Future Horizons, 2011. 339 p.

14. Kabigting R. P. Utilizing the RAFT Strategy: Its Effects on the Writing Performance of Filipino ESL Learners. *Journal of English Teaching*, 2020. № 6(3). P. 173–182.
15. McCrindle M. Generation Alpha. London : Hachette, 2021. 336 p.
16. Radhakrishnan C. Critical Thinking & Practical Strategies to promote it in Classroom. 2009. URL : <http://chettourhorizonsforteaching.blogspot.com/2009/03/critical-thinking-practical-strategies.html>
17. Shirkhani S., Fahim M. Enhancing critical thinking in foreign language learners. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2011. № 29. P. 111–115.

References:

1. Balatsanova O. (2019) Profesii maibutnoho: yaki spetsialisty budut zatrebuvani pisliazavtra [The future of jobs: what specialists will be needed the day after tomorrow]. Available at: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/02/19/235691/> (in Ukrainian)
2. Inozemni movy. Navchalna prohrama dlia zahalnoosvitnikh ta spetsializovanykh navchalnykh zakladiv 1-4 klasy [Foreign languages. curriculum for secondary and specialized educational institutions grades 1-4]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/inozemna-mova-poyasnyuvalna-znz-sznz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf> (in Ukrainian)
3. Kruglova Y. Y. (2012) Primenenie metoda kriticheskogo myshleniya na urokakh anglijskogo yazyka [The aplicaion of critical thinking method in English lessons]. Available at: <http://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/library/primenenie-metoda-kriticheskogo-myshleniya-na-urokah-anglijskogo> (in Russian)
4. Miroshnichenko N. I. (2013) Razvitie kriticheskogo myshleniya uchashchikhsya na urokakh inostrannogo yazyka (nemeckogo) [Critical thinking development for learners in foreign language lessons (German)]. *Vestnik Taganrogs'kogo instituta imeni A.P. Chekhova*, pp. 52–56. (in Russian)
5. Morochenkova I. A. (2005) Problemy i puti formirovaniya kriticheskogo myshleniya studentov universiteta [Problems and means of critical thinking development in university students]. *Profilaktyka psykhihnogo nasylstva i manipuliuvannya svidomistiu ta rozvytok krytychnogo myslennia v molodizhnomu seredovyshchi*. Kiev: Ukr. centr polit. menedzhmentu, pp. 12–16. (in Russian)
6. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia (2017) [New Ukrainian school: a teacher's guide] / Za zah. red. Bibik N. M. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady», 206 p. (in Ukrainian)
7. Tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia na urokakh istorii. Z dosvidu roboty vchyteliv (2008) [Techniques of critical thinking development in history lessons. Teaching experience]. Mykolaiv: Nauk.-metod. tsentr Upr. osvity Mykolaivskoi miskoi rady, 47 p. (in Ukrainian)
8. Alnofaie H. A. (2013) The implementation of critical thinking as EFL pedagogy: Challenges and opportunities (Doctoral dissertation, Newcastle University), 346 p.
9. Asaro-Saddler K., Knox H. M., Meredith H., Akhmedjanova D. (2015) Using Technology to Support Students with Autism Spectrum Disorders in the Writing Process: A Pilot Study. *Insights into Learning Disabilities*, vol. 12(2), pp. 103–119.
10. Cravalho, D. A., Jimenez, Z., Shhub, A., & Solis, M. (2020) How grades 4 to 8 teachers can deliver intensive vocabulary and reading comprehension interventions to students with high-functioning autism spectrum disorder. *Beyond Behavior*, vol. 29(1), pp. 31–41.
11. Ghaemi H., Taherian R. (2011) The role of critical thinking in EFL teachers' teaching success. *Modern Journal of Applied Linguistics*, vol. 3(1), pp. 8–22.
12. Golpour F. (2014) Critical Thinking and EFL Learners' Performance on Different Writing Modes. *Journal of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, vol. 18(1), pp. 103–119.
13. Grandin T. (2011). The way I see it: A personal look at autism & Asperger's. Arlington: Future Horizons, 339 p.
14. Kabigting R. P. (2020) Utilizing the RAFT Strategy: Its Effects on the Writing Performance of Filipino ESL Learners. *Journal of English Teaching*, vol. 6(3), pp. 173–182.
15. McCrindle M. (2021) Generation Alpha. London: Hachette, 336 p.
16. Radhakrishnan C. (2009) Critical Thinking & Practical Strategies to promote it in Classroom. Available at: <http://chettourhorizonsforteaching.blogspot.com/2009/03/critical-thinking-practical-strategies.html>
17. Shirkhani S., Fahim M. (2011) Enhancing critical thinking in foreign language learners. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, vol. 29, pp. 111–115.